

Dossier

MANUEL DE PEDROLO
EL SEGARRENC
QUE VA REVOLUCIONAR
LA LITERATURA CATALANA
CONTEMPORANIA

Textos de Sebastià Bennasar i Max Turull



SEBASTIÀ BENNASAR, escriptor i autor de *Manuel de Pedrolo, manual de supervivència*. Barcelona, Meteora, 2018.

Manuel de Pedrolo (L'Aranyó, 1918-Barcelona, 1990) és un dels grans homenots de la literatura contemporània catalana. Faig servir el terme de Josep Pla sabent perfectament que a l'autor del *Mecanoscrit del segon origen* i 127 títols més no li hauria agradat gens. En una entrevista que li feren assegurava que l'empordanès era un "idiota". Tot venia a rel d'una polèmica sobre si els escriptors de diumenge –aquells que tenien una altra feina per sobreviure– podien ser o no considerats com a tals escriptors. Pedrolo considerava que evidentment sí (tot i que ell no n'era, es dedicava a escriure com a única ocupació) i que era molt més digna la postura d'aquells autors que tenien una altra feina i que es mantenien fidels al català com a llengua literària, que no pas la que mantenien Porcel o Terenci Moix, entre d'altres, que es dedicaven únicament a la literatura –en un sentit ample que inclou el periodisme, la traducció, feines editorials diverses– però que no havien tingut cap mania a l'hora d'escriure en castellà quan els havia convingut.

Ja tenim una mica situat el nostre personatge: un home que dedica bona part de la seva vida a escriure en català més de 20.000 pàgines d'obra

pròpia, però que abans de poder viure de la seva escriptura haurà de provar moltes coses perquè la postguerra espanyola és duríssima per a algú que vol fer de la literatura la seva professió i a més a més en una llengua arraconada. El segarrenc no va tenir una vida fàcil, tot i ser fill dels senyors de l'Aranyó. La ràpida mort de la seva mare farà que el nen i el seu germà tinguin com a tutora la seva tieta i com a espai primordial de creixement la casa de Tàrrega (que ara es vol que es converti en casa museu). Aquí ve una època de tortura per a l'infant, ja que la tieta els vesteix a la moda francesa i com uns senyorets i és clar, a la Tàrrega dels anys vint no és precisament un element integrador. La Guerra Civil es va saldar amb el seu germà mort quan intentava passar-se al bàndol Nacional i amb ell fent el soldat a artilleria. En acabar va haver de fer un llarg servei militar abans de poder retornar a Catalunya, on es casarà després de set anys de festeig.

Pedrolo va escriure una novel·la mentre feia el servei militar, però com algunes altres la va estripar per la manca de qualitat que tenia. I malgrat que va haver de fer moltes feines per sobreviure –entre





elles la de detectiu privat, fent sobretot informes comercials de particulars i empreses, uns informes on ja destacava per la seva capacitat d'observació.

PEDROLO ESCRIPTOR I LES QUATRE FASES DE LA SEVA OBRA

A partir dels anys cinquanta ens trobem amb un Manuel de Pedrolo que ja comença a ser reconegut com a escriptor. El 1954 va guanyar el premi Joanot Martorell i ja feia quatre o cinc anys que havia començat a publicar. Al meu entendre les obres d'aquesta primera fase estan molt marcades per l'existencialisme com a model literari. També és aquest el moment en què Pedrolo descobreix les possibilitats del teatre i comença a escriure'n bastant, seguint sobretot el model francès d'intentar la comprensió de la dimensió humana en la seva totalitat. És el moment en què Pedrolo excel·leix amb els seus primers llibres de contes i en què ens dona novel·les com *Cendra per Martina*, del 1952 o *Elena de segona mà*, de 1949. Tot i això, en aquesta primera etapa hem de distingir per la seva immensa qualitat i per l'atreviment que suposa, la tetralogia *La terra prohibida*, escrita el 1957 i que no podrà veure la llum fins a vint anys més tard.



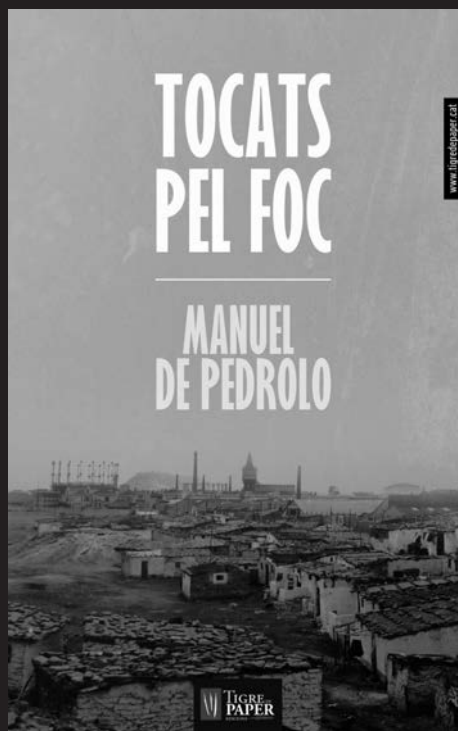
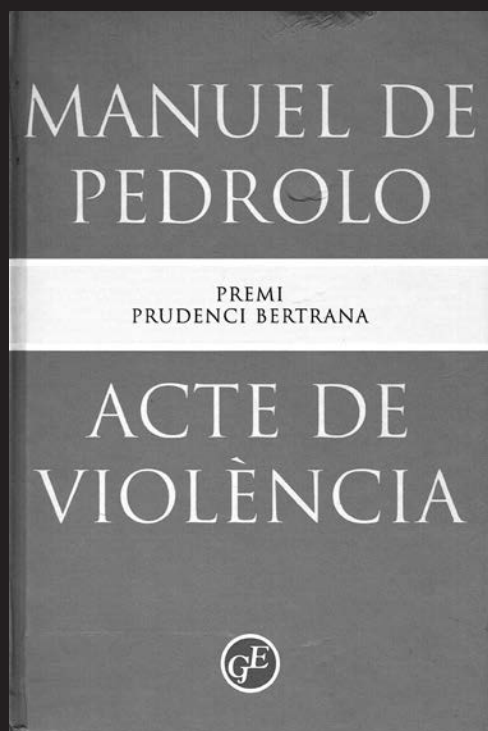


La segona fase de l'obra de Pedroló és, al meu entendre, la més política, i abraça tota la dècada dels anys seixanta i principis dels anys setanta. És el moment en què Pedroló escriu novel·les com *Un amor fora ciutat* (1959), publicada el 1970, i que li costarà un judici del Tribunal d'Ordre Públic, on tracta de l'homosexualitat; *Tocats pel foc*, de 1959 i que només es publicarà el 1976; *Acte de violència*, de 1961, que guanya el Prudenci Bertrana de 1968 i que es publica el 1975; *M'enterro en els fonaments*, de 1962; *Totes les bèsties de càrrega*, de 1965; *Milions d'ampolles buides* (1968) o *Hem posat les mans a la crònica* de 1969. Aquí podem veure el Pedroló completament preocupat pel país i pel moment històric que li toca viure i veiem com es val de tècniques molt diferents per, des de la literatura, alertar de la posició de subordinació de Catalunya envers el poder estatal-dictatorial. D'aquesta fase també és l'obra més ambiciosa de Pedroló, el cicle *Temps obert*, un conjunt d'onze novel·les que es podrien haver escampat fins a l'infinit i que volen mostrar com la vida humana depèn en molts casos de decisions molt arbitràries.

La tercera fase inclou obres molt interessants però més experimentals i es desenvolupa des dels anys 70 fins a la seva mort. És el temps d'escriptura de peces com els *Anònims* o els *Apòcrifs*, però també de novel·les molt interessants com *Text/càncer*; *S'han deixat les claus sota l'estora* o

Crucifeminació, de 1981, al meu entendre un dels texts més ambiciosos i complexos de Pedroló on sota el paraigua de la ciència ficció s'hi amaga una gran crítica als sistemes totalitaris i on podem veure a més a més el feminisme i la preocupació per la cosificació de la dona.

Aquestes tres etapes fan referència a la producció novel·lística de Pedroló i també, en certa mesura, als més de 400 relats que va escriure i que abasten des de 1938 fins a 1985. A banda queda el teatre, circumscrit especialment a la dècada dels anys seixanta i la poesia, un element transversal. I així doncs, quina és aquesta quarta etapa remarcable en la producció de Pedroló? Doncs ni més ni manco que la seva obra de no ficció, que trobo molt interessant i que està formada pels epistolaris, els reculls d'articles d'opinió i sobretot el seu darrer gran projecte narratiu: els dietaris. Llegint aquests quaderns dels dietaris és quan podem copsar a la perfecció el projecte narratiu de Pedroló i la seva intenció de bastir una explicació per a tot el seu món complex. Així les coses, un Pedroló ja gran, en part oblidat, que ja no escriu cap més novel·la, ens dóna les claus per entendre la decepció que marca el seu dia a dia, però també per endinsar-nos dins el seu projecte literari.



PER QUÈ PEDROLO ÉS OBLIDAT AVUI EN DIA?

Hi ha tres causes principals que expliquen l'oblit de Manuel de Pedrolo a dia d'avui a banda de la complexitat de la seva obra i de l'extensió de la mateixa que ja havíem apuntat amb aquestes vint-mil pàgines totals. El primer és l'acarnissament de la censura en la seva obra. Pedrolo va escriure sempre allò que va voler, sabent en molts casos que la seva obra no passaria el control de la censura. La seva obra es crea des de la llibertat creativa més absoluta i sense concessions. En molts casos, la censura obliga a que algun dels seus títols estiguin entre 10 i 20 anys als calaixos esperant el moment oportú per veure la llum, i això fa que quan es publiquen hi ha un decalatge molt important que fa que aquella obra que hauria estat trencadora en el seu moment ja no ho sigui tant. Però així i tot hi ha obres de Pedrolo que no envelleixen mai, com és el cas d'*Acte de violència*. Escrita el 1961 amb el títol de *Estat d'excepció*, es presenta a censura i la publicació és denegada. El motiu és que l'obra podria fer caure el règim per si mateixa. La novel·la guanyarà el 1968 el Prudenci Betrana de novel·la amb el títol ja d'*Acte de violència*, però el censor torna a negar-ne la publicació i assegura que ni tan sols els subterfugis de canviar el nom i de donar-li un premi aconseguiran fer canviar el sentit de l'informe. El llibre no es podrà publicar fins al 1975,

però és d'una vigència terrible perquè el que està plantejant és la vaga general i indefinida com a element per acabar amb una dictadura. Llegit el llibre després dels fets de l'1 d'octubre i de la vaga fallida del 3 d'octubre, hom pensa que Pedrolo encara és viu i entre nosaltres.

El segon motiu pel qual Pedrolo és oblidat te a veure amb els mandarinatges culturals d'aquesta terra nostrada. Quan a principis dels seixanta Castellet i Molas capitanegen Edicions 62 intenten imposar un model estètic que estava unit al realisme, són molts els autors més agosarats del país que perden una oportunitat de presentar les seves obres majors: si el que es busca es una nova *Plaça del Diamant* o un nou *Incerta Gòria* no hi ha espai per a les obres més arriscades no només de Pedrolo, sinó també de Joan Perucho o de Pere Calders, per posar només tres exemples. A més a més, hi havia un cert acarnissament de Mercè Rodoreda i Joan Sales contra Pedrolo i Ramon Folch i Camarassa, com palesa el volum de correspondència entre Rodoreda i l'editor.

El tercer motiu pel qual Pedrolo entra en un oblit cada cop més gran té a veure amb l'esdevenir polític del país. La mal anomenada Transició democràtica –hauríem de batejar el període com la substitució de la dictadura per la democràcia formal- va comportar l'Estat de les autonomies i en

conseqüència els 23 anys de domini del pujolisme i del peix al cove. Pedrolo, que es definia a si mateix com a independentista i marxista heterodox, decideix que a ell no l'alimenten les molles, que vol el pa sencer i la nació completa. Per això els seus articles d'opinió demolidors a les pàgines dels mitjans de comunicació es converteixen en la veu de l'independentisme i en una pedra a la sabata per al poder que no en vol sentir ni a parlar d'independència. Pedrolo es converteix en la veu crítica i responsable i en l'atot de l'autonomisme, que es venjarà d'ell arraconant-lo cada vegada més.

Hi ha encara un altre motiu pel qual Pedrolo continua essent oblidat: la manca de valentia dels nostres crítics i acadèmics en general. Pedrolo no entra a la universitat amb regularitat perquè als crítics els fa peresa llegir de forma endreçada les 20.000 pàgines de la seva obra per començar a estudiar-la.

ELS ÈXITS DEL MECANOSCRIT DEL SEGON ORIGEN

Hem dit que *El mecanoscrit del segon origen* va ser una de les grans sorts i una de les grans desgràcies

de Pedrolo, el segarrenc que va revolucionar la literatura catalana contemporània. Això és així perquè l'obra, una de les menors del seu corpus, és la més llegida de la seva producció i ha tapat en bona part la resta de l'obra pedroliana. Però a la vegada ha estat una sort que existís perquè ha servit per consolidar com a mínim tres generacions de lectors en català.

A més a més, si l'analitzem amb una mica de deteniment, podem veure alguns valors molt interessants. La història ens planteja la supervivència de l'Alba i el Dídac a un atac alienígena que mata la majoria dels humans. A partir d'aquí ens trobarem amb un nou gènesi que parteix de l'amor dels dos nois, de les seves relacions sexuals essent el Dídac menor i negre —molt abans que el concepte de la multiculturalitat s'hagués imposat en el nostre dia a dia— i de la possibilitat que l'Alba, la futura mare de la humanitat, tingui relacions amb el seu propi fill. Tot això ho planteja l'autor el 1974 i misteriosament passa la censura i es converteix en lectura obligatòria de català (potser perquè llavors no hi havia AMPAS més preocupades per censurar què llegeixen els seus fills que no pas preocupades pel fet que els seus fills no llegeixen). Per tant, un gol per l'escaire al sistema.

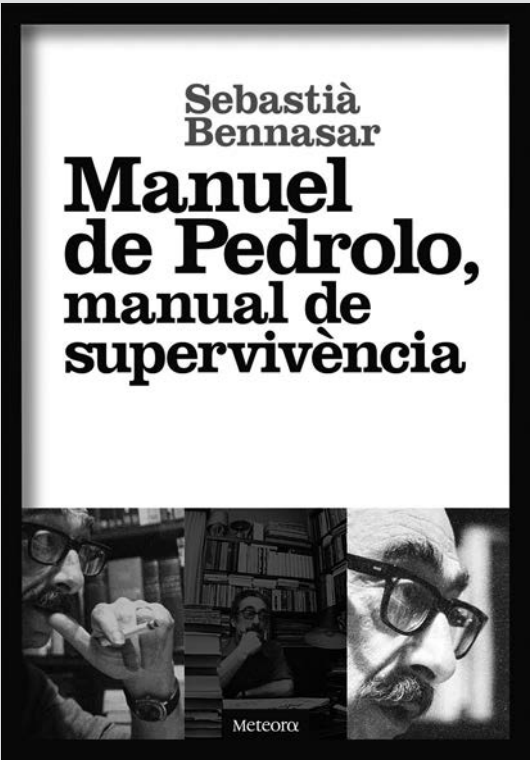
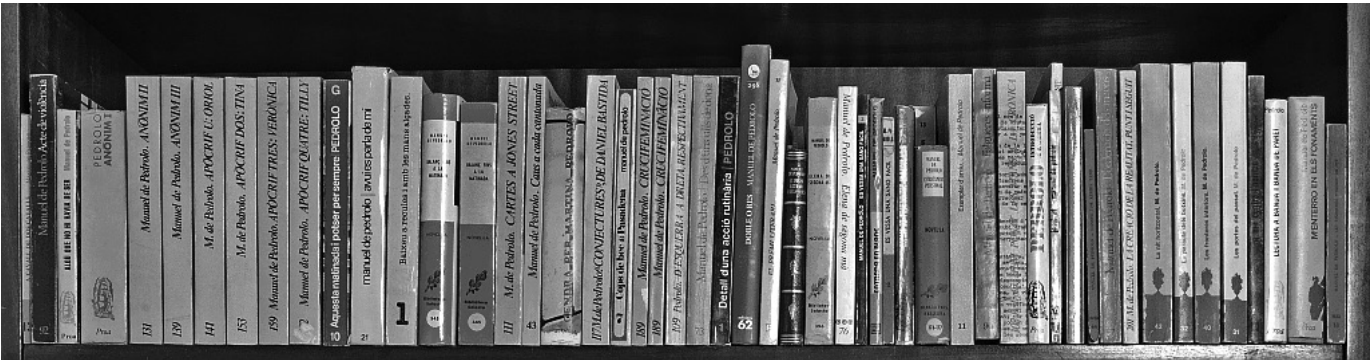
QUÈ PODEM ESPERAR DE L'ANY PEDROLO?

Potser aquesta és una de les grans preguntes que ens hem de fer. Jo vull ser positiu. Crec que l'any Pedrolo serà molt important des del punt de vista intel·lectual. Es tornaran a posar a l'abast dels lectors una trentena llarga d'obres de tots els gèneres, es publicaran com a mínim cinc o sis llibres importants sobre l'autor, començant per la biografia de Bel Zaballa que ha editat Sembra Llibres i a més a més es faran dos o tres congressos universitaris que posaran un punt de partida important en la investigació sobre Pedrolo. Ara bé, no crec que cap d'aquests llibres es converteixi en un gran èxit de vendes ni que serveixi per a una recuperació veritablement popular de l'autor. Això podria passar si l'any Pedrolo s'acompanya, a la fi, de la recuperació de la casa pairal de Tàrraga com a espai museístic i si es comencen a fer rutes pels espais pedrolians.



CONCLUSIÓ FINAL

Manuel de Pedrolo hauria estat el pare de la modernitat literària si la censura i la indústria cultura no hagués provocat un decalatge en la recepció de la seva obra. L'èxit del *Mecanoscrit del segon origen* ha ocultat en part la resta de la seva obra, però sobretot va ser un ciutadà massa incòmode per al pujolisme del peix al cove que a poc a poc el va anar condemnant a l'ostracisme. Ara és tasca de tots tornar-lo a llegir i convertir-lo de nou en el que és: un escriptor extremadament modern, agosarat i deliciós de llegir.



Sebastià BENNASAR
Manuel de Pedrolo, manual de supervivència.
Barcelona: Editorial Meteora, 2018. 125 pàg.

SEBASTIÀ BENNASAR ENS INTRODUUEIX A L'OBRA DE PEDROLO

Max Turull Rubinat

La celebració del centenari del naixement de Manuel de Pedrolo (l'Aranyó, Segarra, 1918 – Barcelona, 1990) per fi ha aconseguit recuperar la figura i l'obra del nostre escriptor. Oblidat durant molts anys, malgrat que algunes de les seves obres es compten entre les més llegides de la literatura catalana, finalment la figura de Pedrolo ha estat recuperada i reconeguda. I és que a banda de fer justícia a un autor català compromès, Pedrolo també és nostre per les seves arrels de naixement, a l'Aranyó, i perquè el seu pare procedia de Cervera.

Moltes de les persones que ara el descobreixen i vulguin introduir-s'hi, però, es trobaran amb el problema de com fer-ho. I és que la primera sorpresa que poden endur-se molts d'aquests lectors és que l'obra de Pedrolo és tan vasta i va conrear tants gèneres, que realment no sabran per on començar. Una manera d'aproximar-s'hi és acudint, per exemple, a dues de les webs de referència: la de l'Espai Pedrolo, instal·lat al Castell de Concabella (www.espaipedrolo.cat) i la de la Fundació Pedrolo (www.fundaciopedrolo.cat). I l'altra manera, més sistemàtica i profunda d'entrar-hi, és llegint

alguna de les obres o els textos sobre Pedrolo: Jordi Coca (1973 i 2005), Guillem-Jordi Graells (2005), Antoni Munné-Jordà (2006), Anna Moreno (2008, 2012) o els textos apareguts a *Quaderns Pedrolians* (2008, 2009). O, en fi, acudint a la bibliografia més recent sobre Pedrolo, com les obres de Xavier Ferré (*Manuel de Pedrolo i la Nació, 1957-1982*; Edicions del 1979, 2015); la biografia escrita per Bel Zaballa (*Manuel de Pedrolo. La llibertat insubornable*; Sembra Llibres, 2018); la introducció a la seva obra de Sebastià Bennasar, que aquí ressenyem (*Manuel de Pedrolo, manual de supervivència*; Meteora, 2018), o Jordi Nopca a l'*Ara* (1 d'abril de 2018). Per tant, abans de llençar-se a un oceà com el de Pedrolo, que abraça novel·la (negra, de ciència ficció, de compromís social i polític, experimental, etc.), teatre, contes, poesia, dietaris, periodisme, assaig, etc., és recomanable 'introduir-se' a Pedrolo.

Sebastià Bennasar (Palma, 1976), llicenciat i màster en humanitats, és periodista i escriptor, des d'on ha conrat diferents gèneres literaris. Bennasar és l'autor d'un llibre introductori a l'obra de Pedrolo, publicat aquest 2018 per Meteora, l'editorial de la cerverina Dolors Sàrries. Començarem per dir que aquest llibre és una mica atípic: no és una biografia, no és un assaig monolític ni acadèmic sobre Pedrolo, no és una obra de crítica literària, no és un llibre d'entrevistes. No és res de tot això, però ho és tot alhora. En a penes 125 pàgines molt llegidores, l'autor aconsegueix parlar-nos de manera clara i amena de la vida i l'obra de Manuel de Pedrolo, segons ell mateix l'ha analitzat i segons l'han vist diferents personalitats literàries.



Bennasar comença per justificar un nou assaig sobre Pedrolo, un autor segons ell oblidat, car no és casual que al 2017 tan sols estigués 'viu' un 10% de la seva obra; i tot seguit analitza els motius literaris, històrics i polítics d'aquest oblit. I no n'és un motiu menor el fet que Pedrolo va militar des de molt aviat per la independència de Catalunya –i des de posicions d'esquerra– en un moment que el pujolisme arraconava i silenciava aquestes vel·leïtats. Per al seu propòsit divulgador, Bennasar se serveix de la seva experiència lectora de Pedrolo, de l'estudi de la seva vida i sobre tot la seva obra, i de les quatre entrevistes breus que insereix dins del llibre.

Però tot i donar una visió general i global de l'autor de l'Aranyó, trobo que la part més interessant i reeixida per al lector que vulgui introduir-se a Pedrolo són els quatre capítols que Bennasar dedica a la seva obra. En cada cas dedica diversos fragments, diferenciats, a les obres més rellevants en aquell gènere o subgènere, fent una explicació succinta i breu de cada llibre i posant-lo de relleu quan és el cas. En fi, és quelcom ideal per ajudar el lector a fer la seva tria personal. El primer d'aquests apartats està dedicat a les obres amb intencionalitat política i social (pàg. 39-62), i de les 11 que l'autor esmenta i comenta, ressalten *Acte de violència*, *Totes les bèsties de càrrega* i *Hem posat les mans a la crònica*. El segon d'aquests capítols està dedicat a Pedrolo com a pare de la novel·la negra catalana (pàg. 63-74), començant per la direcció el 1963 de la mítica col·lecció La Cua de Palla, publicada per Edicions 62, i continuant per diverses de les seves novel·les, d'on en sobresurt *Joc brut*. El tercer bloc (pàg. 78-90) el dedica Bennasar al Pedrolo multifforme: contes, teatre, poesia, articles, dietaris, etc.). I finalment (pàg. 91-96) trobem el Pedrolo de l'obra experimental *Temps obert* –que recorda la recent obra de Paul Auster *1, 2, 3, 4-* i les sèries narratives, on podem destacar la tetralogia *La terra prohibida*, que està reeditant l'editorial Comanegra.

Quan vaig acabar de llegir el llibre de Bennasar, em van quedar com a mínim tres idees molt clares sobre l'obra de Pedrolo: la seva immensitat, la seva experimentació literària i el caràcter innovador, i el problema del decalatge entre el moment de l'escriptura i de la seva publicació. Una obra tan vasta i tan diferent i diversa com la Pedrolo, agraeix que algú com Bennasar tingui la traça de posar-hi una mica de llum.